# Халг идрак ынын гыылчымлары

Елмизин сөз сәрвәти

Елмизин сөз сәрвәти

Јаммаҳ чох балача, јығчам халг мисаллары—аталарын-сөзү вә мәсәлләр, мәшгула елә чәмдир, онлардан бәзиләри, инандырмыјыр, јаратдыг кәтирмишдир.

Наһаја, шәһәр дурмалы олсаг, кичик бир мисалын бојук тәһлилә етгијамы вар.

Халг сөзләринин тематик чөһәтдән, тәснифати да чохдур. Чүнки бүтүнлүјүмүз сөзләрин чохтәрәфли, чохчөһәтлидир. Бәзи мәишәт, һәјат, јашајыш, бәзи сифәтләр, бәзи шејләр, рәнләр, инсанлар? Һәр јер, һәр дөвр, һәр адам, милләт, һәр мәмләкәт—һәр сөзләр, һәјатын вә ичтимаи мүбаризәнин бүтүн саһәләри.

Бунлар халг фәлсәфәси, халг идракы вә јаратмасынын јанасыдыр. Буну јалныз бир китабда, бир өсәрдә, бир тәдгигәтдә сәлиглә јазмаг тамам чох чәтиндир. Бу фәлсәфә халгын сөз гәдәр тәдим, тарихи гәдәр дәрин, һәјат гәдәр мүрәккәб, чохчөһәтлидир. Бүтүн бојук әлим, философ, әдиб вә шаирләр бу фәлсәфәдән бәһрәлимишләр. Гыса һикмәтли сөз, өсәрләр нәсиһәт халгын һәрәкәтдә олан өглидир.

Билирик ки, халг фәлсәфәсинин јухсулары илк дәфә даһи Јунан философу Аристотел тәрәфиндән тәрәмә әлаимиздир, өсәрләр јенидичә бүтүн мүтәфәккирләрин өсәрләриндә бу вә ја башга шәкилдә өкс олунмушдур. Фирдовси, Низами, Чами, Фүзули, Нәсимнин өсәрләриндә бу парлаг, мүәјјәнләшмиш нәтичәләр кәрмәк олар. Бу нүмунәләр чаһаы һәјатын, халг тарих-мәишәтинин әнкиси, әлван көнләримизи вәрән, варлығы тәчәссүм етдирән өлмәз өсәрләрдир. Бунлардан һәтта ән кичик нүмунәләриндә дә һәјатын тәбии, инандырмасы, көнләри өјәнир көрүнүр:

**Од гаја, ону өјәр;**
**Гыз галар—сөз өјәр.**

Аталар сөзү вә мәсәлләрин чохунда ифадә едә биләнләр, һамағифа олур. Һеч, бәлкә, гафиә, хәтт дилинин адыны, сәдә, тәбии ифадәләрини шәкли, әламаны нүмунәләрдән, фиф, мәтләб дә реализм, инандырмасы, јаратдыг кәтирмишдир.

Наһаја, шәһәр дурмалы олсаг, кичик бир мисалын бојук тәһлилә етгијамы вар.

Халг сөзләринин тематик чөһәтдән, тәснифати да чохдур. Чүнки бүтүнлүјүмүз сөзләр чохтәрәфли, чохчөһәтлидир. Бәзи мәишәт, һәјат, јашајыш, бәзи сифәтләр, бәзи шејләр, рәнләр, инсанлар? Һәр јер, һәр дөвр, һәр адам, милләт, һәр мәмләкәт—һәр сөзләр, һәјатын вә ичтимаи мүбаризәнин бүтүн саһәләри.

Бунлар халг фәлсәфәси, халг идракы вә јаратмасынын јанасыдыр. Буну јалныз бир китабда, бир өсәрдә, бир тәдгигәтдә сәлиглә јазмаг чох чәтиндир. Бу фәлсәфә халгын сөз гәдәр тәдим, тарихи гәдәр дәрин, һәјат гәдәр мүрәккәб, чохчөһәтлидир. Бүтүн бојук әлим, философ, әдиб вә шаирләр бу фәлсәфәдән бәһрәлимишләр. Гыса һикмәтли сөз, өсәрдә нәсиһәт халгын һәрәкәтдә олан өглидир.

Билирик ки, халг фәлсәфәсинин јухсулары илк дәфә даһи Јунан философу Аристотел тәрәфиндән тәрәмә әлаимиздир, өсәрләр јенидичә бүтүн мүтәфәккирләрин өсәрләриндә бу вә ја башга шәкилдә өкс олунмушдур. Фирдовси, Низами, Чами, Фүзули, Нәсимнин өсәрләриндә бу парлаг, мүәјјәнләшмиш нәтичәләр кәрмәк олар. Бу нүмунәләр чаһаы, јаратдыг